

»Kedves Komám Uram! A *Venerabilis* Superintendentia azt rendelte, hogy Komám Uramnak fél esztendei tanulásra 500 pengő forint küldődjön. Mennyi az a' pengő pénz mi azt könyv nélkül nem tudhatjuk, de én nyilvánvalóan tudván, hogy sem több sem kevesebb nincs kezem alatt 1400 Wft az az Egyezer Négy száz váltó forintnál, ime azt kedves Komám Uramnak küldöm, ha abból ki nem telik írjon Komám Uram és (va)lahogy majd ki pótolja a' Consistorium. Most én semmiképpen nem küldhetem a' magvakról való Commissionat, hatsak postán még nem irok. De azért küldöm a' hozzám tartozók tisztelétét és a' magamét, mellyen Marton Urral osztozzanak. 14. Aug. 1816. Szerető Komja Fazekas Mihály.«

A levél eredetije a Tiszavidéki Református Egyházkerület Nagykönyvtárában van. Jelzete: R. 608.50.6. L. 3. a.

KOMLÓS ALADÁR

VAJDA JÁNOS ELFELEDETT VERSEI

Az életrajzok beszámolnak róla, hogy Vajda meg volt győződve a maga költői lángeszéről. Kevésbé köztudomású, hogy ugyanakkor erős önkritikával nézte műveit, tudta, hogy sok írása nem áll képességei színvonalán. Ha verseiről nyilatkozik, rendszerint töredelmes nyíltsággal vall erről (Előszó a *Költemények* 1895-ös kiadásához és Milkó számára írt önbírálata, *Pesti Napló*, 1898. 104. sz.). Nem lephet meg tehát, hogy köteteibe nem vette fel összes verseit, hanem a gyengébbeket kiselejtezte közülük.

De ha a költő szigora, amellyel verseit megrostálja, jogos és helyes is, nem kevésbé jogos az irodalomtörténész azon igénye, hogy a nagy költők összes műveinek megismerésére törekszik. Az alábbiakban Vajda János elfeledett verseit kívánjuk közzétenni, oly verseit, amelyek egyetlen kötetében, sőt az 1940-es *Összes művei*-ben sem találhatók, s az eddigi Vajda-irodalom sem tud róluk. Ezek a versek nem növelik költészetének fényét, de egy-két adattal teljesebbé teszik életéről és fejlődéséről való ismeretünket.

Huszonnégy elfeledett versét tesszük közzé. Ezek két csoportra oszthatók: az egyik 1847—9-ből, a másik csoport 1851—3-ból való.¹

Elvirához, A tavasz jelei c. 1847-ben írt verseit érdekessé teszi, hogy egy előttünk eddig ismeretlen Vajda, egy jókedvű, fiatal költő jelenik meg bennük. Lantjának oly húrján játszik itt, amely később nem szólal meg: a tréfa, sőt a boldogság hangján. Közülük A tavasz jelei hívást szerepelhetett volna Vajda köteteiben. Vidáman szellemes és talpraesett költemény ez, mely az élet jól megfigyelt vonásait realiztikus kis koreképpé szövi s az első két versszakban még ártalmatlan tréfalkozást észrevétlenül az idegenben mulató főurak komoly szatirájává élezi:

ELVIRÁHOZ

Hányszor mondjam még el, hogy oly szép az élet!
 Hogy nincs esze annak, aki gyűlöli;
 Vagy tán jobban mondva, nem is a világ szép,
 Hanem a világnak szép leányai.
 Mert hiszen a meddig szép leányt nem láttam,
 Nem csak a világot, magam is utáltam!
 Jaj, de hogy megfordult kereke sorsomnak,
 Mióta galambom téged' láttalak!
 Mostan azt kiáltom, a világ elveszhet,
 Csak a szép leányok megmaradjanak!
 Bennetek tanultam magamat szeretni,
 S nem tudom a földön mit lehet gyűlölni!

¹ »Hogy a kutató, együtt találja itt az Ő. M. óta napvilágra került összes Vajda-verseknek legalább a jegyzékét, megemlítem, hogy 1948 márciusban a Waldapfel József a *Va'óság* c. folyóiratban már közölte a költő öt elfeledett versét. Endrődi Sándor emlékbeszéde — azóta elkallódott — kéziratból közli *Főurainkhoz* c. versét (*Kisfaludy Társaság Evlapjai*, Új folyam, 1905), Pflitzner György pedig Áldor Imre *Aranyfuralya* c. 1848-as antológiájában talált három elfeledett verset. Elegendőnek vélem a pusztá megemlítését, hogy Vajdának van két elfeledett Béranger-fordítása is: *A fecskék* (*Budapesti Visszhang*, 1852. okt. 31.) és *A vén csavargó* (u. o. 1852. dec. 12.). Rubinyi Mózes Vajda-életrajza említést tesz a költő három Baudelaire-fordításáról is, (29. l.) Ilyenek azonban nincsenek.

Tele van csordultig keblem szerelemmel,
Megcsókolnám minden ellenségimet,
Nem győzöm imádni a jószágos Istent,
Mért teremtet ilyen szépnek tégedet!
S e nagy boldogságot annál jobban érzem,
Mert én az életben oly sokat szenvedtem!

Nem akarok tudni, nem akarok látni,
Csakhogy te enyém vagy és én a tied;
Nem tudok érezni, nem tudok gondolni,
Hogy meg ne fertőzzem szent szerelmedet,
A világ fölöttünk össze fog omolni,
Ölelj meg, s felőle mit se fogok tudni.

Szálljon el mellettem az égnek villáma,
Adjon földrepesztő rémes hangokat;
Én nem fogom látni, nem fogom hallani,
Csak a te »szeretlek« susogásodat!
Édes ölelésed bezáró mennyország,
Benne csak egy percz az örökkévalóság!

Ölelj meg forróbban... végy fel szárnyaidra,
Repüljünk, repüljünk némán, csöndesen...
Nézd — ezer bajával mily messze már a föld!
Túl vagyunk az égen a képzeleten...
És nem látok semmit édes öleden:
Nem látom, hol vagyunk, az égnek országát,
Csak boldogságomnak végetlen világát!...

(Honderü, 1847. okt. 9)

A Színészbarátimhoz, Két jóbarátom, Ebéd után, a koplalást fel sem vevő bolondistós humorukkal, valamint több átvett motívumukkal és gondolatukkal, a *Népdal* népies formájával, annak az erős hatásnak erős bizonyítékai, amelyet Petőfi gyakorolt a fiatal Vajda Jánosra.

A TAVASZ JELEI

Nem nézem én az ibolyát,
Kakukra nem hallgatók,
S nem jóslom ebből a tavaszt,
— Ez már nagyon kopott dolog.
Falunkon a zsidógyerek
Rongykérő sipja hangozik,
— Ez legbizonyosabb jele,
Hogy az idő tavaszodik.

Nem szedek én kikericsét,
A golyákat sem bámulom,
Én a tavaszt egészen új
Költői pontról jósolom,
Fölöstökömrre a bíró
Már nem pálinkát, — bort iszik,
— Ez legbizonyosabb jele,
Hogy az idő tavaszodik.

Fecskékre és a zöld mezők
Virágira nem ügyelek,
A legelőre kimenő
Tehéncsordának nem hiszek.
Tajjánföldről az uraság
Hazájába költözködik,
— Ez legbizonyosabb jele,
Hogy nálunk is tavaszodik.

(Hazánk, 1847. november 11.)

SZINÉSZBARÁTIMHOZ

Hol vagy kipusztult Jeruzsálem,
 Gyászos-hírű Nagybecskerek?
 S ti cimborák, kik szétmenétek,
 Mint az anyányi verebek?...
 Oh Fáraónak árva népe,
 Rólad gyakran emlékszem én...
 — Hisz olyan trupp, mint a miénk
 [volt,
 Nem is volt több a föld színén!

Ti jóban, rosszban hű barátok,
 A koplalásban kollegák,
 A pörpatvarban feleségek,
 Kalandüzésben cimborák!
 Oh van-e még sok adósságtok,
 Vándorpályátok merre méné?
 — Mert olyan trupp, mint a miénk volt,
 Nem is volt több a föld színén!

Sok jó napokra emlékszem még!
 — Mikor én hordtam cédulát.
 Mily jóízűen eddegéltünk
 Patogatott kukoricát!...
 Mily kéjelegve rágicsáltunk
 A nyomor sóltan kenyereén...
 — Oh trupp dicső trupp, vajmi kár, hogy
 Párod nem lesz a föld színén.

S midőn búcsúztatókat hordtam,
 Kapálni volt a közönség;
 Nem kaptam semmit, mégis másnap
 Újdonatúj csizmát húzék.
 Oh trupp! — ebéd után jóllakva,
 Gyakran read emlékszem én,
 — Hisz olyan trupp, minő te voltál,
 Dehogy lesz több a föld színén!

(Hazánk, 1847. november 9.)

KÉT JÓBARÁTOM

A birtok, mit születésem adott,
 Az élet közös nyomora;
 S te vagy e birtok olcsó címere,
 Kétkrajcáros makrapipa!

És e nyomor meg e makrapipa,
 Legjobb barátim lettenek,
 És sötét óráimba kívülről
 Senkit, semmit nem ismerek.

Oh én tudom, hogy e két jóbarát
 Hű lesz hozzám halálomig
 S nem hagy el, miként az emberek,
 Utolsó lehelletemig.

S hol a nyomornál hűségesebb barát,
 Mely a sirba kíséri jog?
 Mely ott még egy élethosszat keserg,
 Míg végkép el nem hervadok!...

S te leghűségesebb makrapipa,
 Te leszel olcsó sirjelem,
 Mert a nyomor, tudom, nem engedi,
 Hogy nekem más fejjám legyen!

(Hazánk, 1847. nov. 19.)

NÉPDAL

Elmennék én innen messze,
 Soh se jönnék vissza e vidékre,
 Elhagynám a kedvesem örökre...
 Jaj csak a szívem meg ne repedne!

Elmennék az óperenciára,
 Ráülnek ott a világ sarkára;
 Rá se gondolnék a galambomra,
 Jaj csak a szívem meg ne hasadna!

Itt maradnék én ezen a helyen,
 El is felejténém a kedvesem,
 Nem is bánám, hogyha mást szeretne...
 Jaj csak a szívem meg ne repedne!

(Honderü, 1847. okt. 30.)

A többi politikai vers: a forradalomért és szabadságharcért lelkesedő Vajda érzés- és gondolatvilágát tükrözi. Az *Önkényes dala* 1848. jún. 29-én már a szabadságért vívandó harcra toboroz. A *honárulókhoz* c. vers (mely jegyzete szerint 1846-ból való) még nem mentes némi romantikus fellengzéstől, de már Vajda sajátos hangja: a szenvedély, főképp a harag és erkölcsi felháborodás erőteljes hangja szól benne:

AZ ŐRÜLT KÖLTŐ

Mi zeng körülöm oly rüt hangokat?
Szunyogzengés, vagy krokodilrívás?
Hisz én a földtől oly messze vagyok,
— Vagy égrehallik az ebugatás?
Pedig e hangok ismerőseim...
Mégis most mindjárt megszalasztanak,
El innen, el! — Ez az bizonyosan,
A mézes mázos emberi ajak...

Költészet! — fölverték templomodát,
Ottárod rombolják ördögfiak,
Szent orgonádat verdesik vadul,
És benned lakodalmat tartanak,
Alád pedig mély kriptát ástának,
Hová a gondolát temettegett...
Emlékezet, szobrod lerontaték
A képzelődésnek sirja felett!...

Szegény világ! Te férges almaja,
Tudod-e hős Sámson történetét?
Megrázta a ház főszlopait,
S oda temette ezek életét.
Férgeknek mért nevelsz gyümölcsöket?
Utóbb majd gyökerednek állanak,
Rázd meg haragodban törzsöködét,
S gyümölcsöd, férgeid lehullanak!

S ha majd világ, végső napod beáll,
És sirrú változand át üreged,
Utódodnak, mely rád következnek,
Megírom én a végrendeletet.
Megírom, hogy teremtsen életet,
Uj emberfajt és uj állatokat,...
De a képzelődést felejtse ki...
Aztán teremthet bátran kinokat!...

Honderü, 1847. okt. 13

EBÉD UTÁN

Én is jóllaktam; (ha elhiszitek)
S most könnyedén pőfektelek;
A fapadon végignyújtózkodom,
A világról beszélgetek.

Most a földet is meghányom-vetem,
Még csillagot is rugatok vele.
A nagy nap mellett úgy elvágatok,
Hogy összetörik löcse-fengelye...

Úgy van; most én is gazdag úr vagyok
(Míg újra meg nem éhezem);
A lábaim csak úgy lógáztatom,
Az orromat füstölgetem.

Köznapai tárgyról verset faragok,
— Egetverő nagy gondolat,
Dicsőség, ősi hír, hős, költemény
Mai világban nem divat!

Hja a dicsőség és az ősi hír
Fényes ma még, mert elkopott;
A vitézség ragyogó ködmenét
Megette a moly, — elfogyott.

Hát a barátság, hazaszeretet,
S a szerelem istenei?
Élnek még vajjon? élnek biz azok:
A festő lefestetei...

Hát meghalt a dicsőség és a hír!?
— Szárazbetegség ölte el!
A költészet szép özvegyasszonya
Énekszóval temette el.

Gyászolja ez mai napiglan is;
Magamfélék is siratták,
Még én bőjtöltem is;... de mindezért
Fülét se rázza a világ!...

Valóban és én oly bolond legyek,
Mártírrá tegyem magamat?
Kiehezem, míg így töprenkedem,
Továbbblógzom lábamat.

Talán efféle könnyű dologért
Hálásabbak az emberek,
Mint hogyha holmi hazaszeretet-
És hírről énekelgetek...!

A RAB HALÁLA

Kopogtatnak ajtómon... lelkemre
Sejtelmek rózsás felhője száll;
Azt suttogja egy sötét lakója
Szenvedő lelkemnek; a halál!
Kedves vendég... de hadd imádkozzam.
Várj kevéssé, majd ajtót nyitok...
— Zsarnokok! — egy persnyi szabadságot,
Csak egy percnnyit, a míg meghalok!

Mi a börtön sötét éjszakája?
Itten éltem át egy életet;
Ijju voltam, szellemem szikrája
Világított nekem nap helyett.
De amit nem vehetett el ember,
Elrablák azt az évek, napok.
— Zsarnokok! — egy percnnyi szabadságot.
Csak egy percnnyit, a míg meghalok!

Szabadságért éltem én örökké,
 — De ki éli kedvén életét?
 Rabbá lettem s e kemény falak közt
 Összezúztam lelkem erejét!
 Testvéremmé nőtt már itten a lánc,
 Nélküle tán menni se tudok;
 De azért egy percnyi szabadságot,
 Csak egy percnyit, a míg meghalok!

Börtönömmek legelső vendége
 Jöjj be hozzám, jószívű halál,
 Megadod te, a mit emberek közt
 A nagy lélek sohase talál.
 Jöjj be hozzám zarándok csuhádban
 Te közös, igénytelen barát.
 — Zsarnokok! — egy percnyi rabságot még,
 Itt már az, ki szabadságot ad!

(Országgyűlési emlék-almanach, 1848.)

(Hazánk, 1848. jan. 18.)

ÖNKÉNYTES DALA

Isten hozzád anyám, apám, kedvesem;
 A hazáé a legelső szerelem,
 A szabadságharcaiba elmegyek,
 S vissza csak a győzelem hoz engemet!

Keljetek föl régi sírok lelkei,
 Elrabolt szabadságunknak hősei!
 Nézzetek ránk, s vigasztalva legyetek,
 Nem hiába jolyt el a ti véretek!

Emelkedik a szabadság zászlója,
 Ki ne menne, ki ne menne alája?
 Héj, leéltük a keserves időket,
 Mikor érte meghalni sem lehetett!

Nincs ugyan már a magyarban annyi vér,
 Mennyi eddig elfogyott a hazáért,
 Héj de ami kevés magyar vér kering,
 Szabadságért kifolyt vérből származik!

Isten hozzád apám, anyám, kedvesem;
 Szabadságé a legelső szerelem;
 Szent szabadság, ha te nem lehetsz miénk,
 Sírjainkon élni fog a dicsőség.

(Radicalap, 1848. jún. 29)

A HONÁRULÓKHOZ*

Föl vagytok írva! — Tudjuk, kik valátok
 Rossz szellemek szörnyű szülöttei!
 Ne bujjatok az örök gyaláztattól!
 Nem rejtenek el ég föld ürei!
 Halhatlanitva vagytok a dicsőekkel,
 S bár lenne égben bűnös árnyatok,
 Egy nemzet átka oda is elhangzik, —
 Nektek sehol nem lesz nyugalmatok!

Mi dön e népfődingató erővel
 Szabadságért vívott: hallgattatok;
 Hítványak! — hisz a nagyok erejével
 S erkölccsel szembe ti nem szálltok!
 Ti ekkor imádkoztatok a sorsnak,
 Hogy hozna vétekűző éjtszakát,
 És zivatart, melyben ne tudja senki,
 Ki adja el a nemzetet, hazát.

Ti nem kerestetek dicsőséget, hírt,
 Sötétség ocsmány denevérei;
 Prédát lesétek egy nép éjjelében,
 Míg eltakarták vészfellegeit.
 De örök bűnhődésüül neveteknek!
 S tetteitek hírének élni kell,
 Míg él a nemzet, bűnösök mártirja,
 Hogy síroktokra átkot szórjon el.

S a könnyelmű sors vétkes haragjában
 Vitt százfelé sújtó förgeteget,
 Mely fölguyitá belháborúk tüzével
 A megfáradtan alvó nemzetet.
 S a vérnek, mely jolyott hazát szerezni,
 Most száz felé kellett ömölnie,
 De megromlott honáruló nyelvektől —
 S megszűnt dobogni a nemzet szive...

Hallátok ezt elkárhozott árnyékok?
 Meghalna erre a jók szelleme,
 Habár azt halhatatlanná teremté
 A hazák és világok istene!
 Látom, mint rohantok a lég ürében,
 Kóporsótokban szökdel testetek,
 Míg a miattatok meghalt dicsőké
 A sírban imádkoznak értetek!

* E költeményt három évig gyilkolták a cenzorok szanaszét a hazában, ahol csak próbát tettem vele, — és ime, mégis él. Hadd dörögjön most gyilkosai fülébe, s ha kidörögte magát, muljék ki csöndes halállal, dalaim közös halálával, — melynek neve: feledés... Aztán meg ne higgyük, hogy korunkban már a honárulásnak is lejárt volna az ideje: sőt, valamint az erénynek, úgy a bűnnek is nagyobb mezeje nyílt. (Radicalap, 1848. június 16.)

Az 1851-es Hölgyfutárban *Szerelem édene* címen hat, majd *Dalok* címen három szerelmes versét találjuk, amelyeket 1853-ban újabb három szerelmes vers követ. E verseknek az az érdekessége, hogy új adattal, vagy legalább is problémával bővítik Vajda életrajzára vonatkozó ismereteinket. Kiderül ugyanis belőlük, hogy a Gina-hoz fűződő kapcsolata előtt, amelynek kezdetét eddig legkorábban 1854-re tettük, már egy nagy szerelem töltötte be lelkét. Lehetséges, sőt valószínű azonban, hogy a Gina-szerelem már 1851-ben kezdődött, hiszen tudjuk, hogy Vajda már 1850-ben, földbecslési hivatalnoksága kezdetén Budán vett ki szobát, onnan utazgatott alföldi székhelyeire, s így már ekkor megismerkedhetett Kratochwill Georginával. A kérdés nem dönthető el biztossággal. Mivel azonban Vajda soha sehohsem tett célzást egy Gina előtti szerelmére, valószínű, hogy már ezekben a versekben is a Gina-szerelem, annak is még egy boldogságot ígérő korábbi periódusa szólal meg:

SZERELEM ÉDENE

I

*Eszemadta kisleánya, gyöngyalak,
Hej, mióta téged én meglátalak!
Talán egyet fordult vélem a világ,
Hej azóta nekem áll a boldogság.*

*Húzhatsz cigány azt a búsat, izibe,
Megrepedhet szomorú nótád szive;
Amely hangod sir legkeservesebben,
Fölvídul és táncra kel a lelkemben.*

*Szebb a világ, de hogy is szebb ne volna!
Szép szemed világol minden bokorba;
Minden ágon vig madár dalol nekem,
Menyországga változott az életem.*

*— S ha a te szép szemeidbe tekintek,
S szép szemed sugáriban eltévedek,
Ki tégedett megteremtett, virágom,
Az istent is örömeztőbb imádom!*

II

*Ha te volnál cserebogár s repülnél,
Sebesebben, mint amadár, mint a szél,
Nem kérnék én az édes anyádtól,
Kifognálak bárhol a nagy világból.*

*Ha te volnál árva csillag az égen
S bujdosóvá lennél a messzeségben,
Elfognálak — magam sem tom hol, s hogyan,
Ha bár ott is, hol a világ vége van...*

III

*Nem éltem még, csak ezután élek
Magamnak, meg gyöngyvirágom, néked.
A világ hadd álljon, amint állhat,
Miattam cigánykereket hányhat...*

*Nem bánom, légy lelkemnek királya,
Szivem a te hatalmad jobbjágya;
Adó gyanánt vedd el örömimet,
Bánatidat rakd reám tehernek.*

*De még így is hidd el attól félek,
Megirigylik boldog életemet.
Tedd kezedet ide az enyémbe,
Bujdossunk el erdő közepébe...*

IV

*Virágos zöld erdő közepében,
Egy kis kunyhó szárnya enyhelyében,
A világ minden baját feledve
Öleléssel, csókkal édegetve...*

*A szerelem édes, bús gyötrelmét
Nyögdecslő vadgalambok, gerlék
Lombok alól, hogyha ránk lenéznek,
Megvígaszalódnak és remélnék.*

*Nem lesz ottan irigyünk. Az erdő
Maga is oly boldogság-lehellő;
Minden ágon és minden bokorban
Ádám, Éva paradicsoma van.*

*A szív rózsabimbókkal enyelgő
Csapongó könnyelmű déli szellő
Látva üdvözítő csókjainkat
Tőlünk örök hűséget tanulhat...*

*Virágos zöld erdő közepében
Egy kis kunyhó szárnya enyhelyében
A világ minden baját feledve
Öleléssel, csókkal édegetve...*

V

Sorsom ékes csillaga az égen,
Mosolygásodat pirulva nézem.
Eszembe jut az a tenger átok,
Melyekkel kicsiny hitem megbántott . . .

Oh, ha e sok átkomat hallottad,
Hallja meg most hűlő imámat.
S bocsáss meg, ha minden szenvedésem,
Melyet eddig adtál — elfelejttem.

Vezettél járatlan vész-ösvényen,
Áldozatra tátongó örvényen ;
Szörnyek ellen csatába kevertél,
Szívemen sok nagy sebet ejtettél.

De csak azért indítál ez útnak,
Ez volt utja a tündérországnak,
Melybe most lakom — s csak egy vakajtó
Vezet ki belőle — a koporsó . . .

VI

Emberélet rövid mulandóság,
Hiszem, hogy nem örökkévalóság.
De az élet egy pillanatában
Hiszem, hogy örökkévalóság van !

Midőn ajkak csókban egybeforrnak,
Égő szívek egymáson dobognak,
S elfeledjük, hogy van mulandóság :
Az ilyen perc : örökkévalóság !

(Hölgyfutár, 1851. jún. 17., jún. 24.)

AZ ERDŐBEN . . .

Az erdőben odahaza
Kisgyerek koromban
Hajadonfővel meztőláb . . .
Milyen boldog voltam !

Pedig akkor a szívemben
Csak egy milljom vágy volt.
Egy nap mind beteljesült, mind !
Semmitem hibázott.

Jött a babkár és anyámat
Kihúztam a házból :
Bicskát, aranyrézsarkantyút
Venni a babkártól.

Egy perc és már elvesztve
Minden a bozótban,
Tarkaszárnyú szitakötő
Után iramodtam.

S ha a fényes szitakötőt
Éppen el nem értem,
Száz pillét fogtam helyette
Kis kopolya: szélen.

Akkor, akkor . . . az erdőben
Milyen boldog voltam,
Boldog . . . hej még akkor én azt
Nem hittem, gondoltam :

Hogy egykor milljom helyett csak
Egy vágy lesz szívemben
Égetőbb, mindent ígérő,
S teljesülhetetlen . . .

Hogy akadok életemben
Olyan pillangóra,
Aki után szaladnom is
— Szemtelenység volna ! . . .

(Hölgyfutár, 1851. szept. 22.)

DALOK

I

Ki álomban megjelensz és
Főlríasztasz nyughelyemről,
Hogy rohanva meneküljek
Szépségednek képzetétől, —
S kiérjek bár a világból
Képedet én ott is látom,
E kegyetlen üldözésért
Lesz-é jutalmam ?

Szemed fénye gonoszabb, mint
A temető bolygó jénye,
Legalább hátul kísért ez,
S van menekvés még előle.
Forduljak bár jobbra, balra,
Szép szemed előttem látom : —
E szándékos kínozásért
Mi jutalmam lesz virágom ?

Ki nappalom rövidited,
Mintha időmet rabolnád ;
Végtelen hosszúra nyújtod
Virrasztásim éjtszakáját.
Nálad mulat tán a hajnal,
Néha oly hiába várom, —
E mondhatatlan szenvedésért
Lesz-é jutalmam, virágom ? . . .

II

Szerellemnek olthatatlan
Lobogó vad lángja,
Vakmerő vágy vészbeomló
Gyors Niagaraja . . .
Tiltkon égő indulatnak
Féke, szép szemérem,
Keseredés szenvedésem
Rózsa-tövis koronái,
Ne hagyjatok engem ! . . .

III

Hova jár e tenger érzés
Egy ember kebelben?
Tenger! — még ez mi parányi!
Csak egy csöppnek érzem,
Mi vagy hát te szerellemnek
Érzelemlilága!
Te vagy-é a levegő-ég,
Melynek nincs határa.
Körülvevő és fenntartó
Az egész világot, —
Melyet még a költő és bölcs
Ki nem magyarázott?! . . .

(Hölgyfutár, 1851. okt. 1.)

A TORONYBAN ÉJFÉLT KONG
AZ ÓRA . . .

A toronyban éjfél kong az óra,
Felébredtem a sötét valóra.
A merev, a néma téli éjben
Csak én vagyok és a kakas éjben.

Gondolok a kedves szeretőmre,
Éppen mostan álmodtam felőle,
Nagyon szépet, mely után csak az fáj:
Hogy az álom a vágnak nem használ.

Lélekvesztőn egy tó közepében
Voltam én a kedvesem ölében;
Kedvesem az égre néz és mondja:
Nagy vihar jő, itt veszünk a tóba . . .

Szép beszédű kis okos galambom
Többet is mond, de én alig hallom;
A szememre rózsafelhő szállott,
Elfeledtem az egész világot.

Csónakunkon ah, — evező sincsen,
Gondolom, hogy ezt is mondta kincsem;
De még ez sem hoz szívembe gondot,
»Gyöngyvirágom, csillagom, egy csókot!»

Ezután én nem tudom mi történt,
Mintha összevegyült volna föld, ég;
Mintha a föld és ég mindensége
Visszaesett volna semmiségbe.

Csillag, nap mind elfogyott az égen,
Mind ott volt a kedvesem szemében;
Olyan égés, ragyogás volt ottan,
(Bár csak e tűz égne a pokolban.)

Nem tudom, volt-é vihar felettem,
Annyi igaz, hogy az volt szívemben,
Lázás gyönyörűség zivatarja,
Melly kihajtá csónakom a partra —

— Álom, álom — ékes tündérország!
Mikor vált be nálam a valóság?
Szép vagy, szép s tán boldogságod is nagy,
De te inkább gyermeknek való vagy.

Férji lettem én a kis fiúból
Többet várok én már a valótól . . .
Nem óhajtom már a lehetetlent,
S tudom édes, vajmi sok van itt lent.

Add meg nekem, amit a föld adhat
Mindazokból, mit világod láttat,
Karjaimban szeretőm — vagy hát ha
Őt nem adod — ne gyötörj hiába! —

(Hölgyfutár, 1851. dec. 14.)

Mindenesetre kiderül belőlük, hogy a Vajda kötetéből ismert *Szerelem pokla* versciklus címe már az eddig elfeledett *Szerelem édené*-re utal; hogy Vajda életében volt egy boldog szerelmi időszak is, már akár a Gina-dráma első felvonása volt ez, akár nem. A versek közt legszebb a *Gyere hozzám* című, lágy hangjával, esengő imádatával. Ez a lágy, meleg hang páratlan Vajda költészetében, s olyan mélyen átértzett bensőséggel szólal meg itt, hogy nem értjük a költő szigorát, miért selejtezte ki versei közül:

GYERE HOZZÁM

*Gyere hozzám, szeress engemet,
Aranyozd meg szegénységemet.
Alacsony házamba jöjj be napvilágnak,
Sötét éjjelembé arany fénybogárnak.*

*A napot majd avval töltjük el,
Várjuk a szép éjt, hogy jöjjön el;
Oh a nappal minden valóságával
Fől nem ér egy csendes éjre gondolóssal!*

*Szegény vagyok, nem tagadhatom,
Nem osztottam földi javakon;
De én tudom, hogy ha szeretnél te engem,
Valamivel mégis bírnánk mindaketten.*

*Álmodol majd, mint egy liliom
Forróságról — nyári hajnalon,
Mely a szomjúságtól meghajolva, lankad
S érezi, hogy száll az éltető mézharmat.*

(Hölgyfutár, 1853. dec. 23.)

A *Mai dolgok* c. két politikai verse sem gondolatilag, sem művészileg nem jelentős; az ad nekik némi érdekességet, hogy bécsi bujdosása után ez az első költői megszólalása. A két kis vers 1867 febr. 17.-én a *Magyarország és a Nagyvilágban* jelent meg:

MAI DOLGOK

I

*»Engem bámulj, s jutalmaz meg, nép!
Engem kövess; erényeim nagyok.
Hallgattam, t ú r t e m, mit se tettem,
Eh, ládd, én következetes vagyok.»*

*És Hájfejű szentigazat szólt.
Csakhogy talán e g y é b is kéne már!
Türelmes minden gyáva birka,
És következetes minden — számár.*

II

*Egész világ fegyverkezik,
Vért ont harctéren, vérpadon,
Puskát tölt, kardot köszörül
A lapon és a macedon.*

*Maroknyi dán az óriás
Osztrák-német hadakra tör.
Mit bánja ő, hogy elesik,
Ha: »tout est perdu hors l'honneur!»*

*Szálámigyáros talián
Hős elődök nyomába lép;
A halósipka őshonán
Talpig fegyverben áll a nép.*

*Koréa, Kréta, Kandia,
Maholnap Szamojédia,
Mind véres harcok színhelye,
Hol minden ember katona.*

*S a született hős, a magyar?
Mit tesz eközben ő, mi jót?
Attila, Árpád sarja most
Ir verset és mond dikciót.*

(Magyarország és a Nagyvilág, 1867. febr. 17.)

Későbbi éveiből nincs elfeledett verse, s ez nem véletlen. 1872-től kezdve Vajda nagy műgonddal s koncentrátsággal ír. Ezidőbeli alkotásait (a *Főurakhoz* címűt kivéve) mind felveszi könyvéibe.